

2021 jil “19” iyul

№ 01/18-1-6626

Nókis qalasi

**Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң 2021 жыл
11-марттағы 126/XVII-санлы қарарында белгиленген ўазыйпалардың
Қарақалпақстан Республикасы Экология хэм қоршаған орталықты
қорғаў комитети тәрәпинен орынланыўы туўралы
Мәлимлеме**

Қарақалпақстан Республикасы Экология хэм қоршаған орталықты қорғаў комитети тәрәпинен Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң 2021 жыл 11-марттағы 126/XVII-санлы қарарында белгиленген ўазыйпалардың орынланыўын тәмийинлеу бойынша кең көлемли жумыслар алып барылды.

2030 жылға шекемги дәўирде Өзбекстан Республикасында қоршаған орталықты қорғаў Концепциясын тастыйықлаў ҳаққындағы Өзбекстан Республикасы Президентиниң *5863-санлы Парманында* белгиленген ўазыйпаларға муўапық, халық депутатлары Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң сессиясында, район (қала)лық кеңеслеринде, комитеттиң хэм район (қала)лық инспекциялардың *2020 жылдағы жумысларының жуўмағы туўралы* есабатлары берилди.

Экологиялық қәуипсизлик дәрежеси *I-II категориялы* болған *70* хожалық жүргизиўши субъектлер менен *553* тәбиятты қорғаў иләжлары келисилди, соннан *64* субъект (кәрхана) тәрәпинен *396* иләждың орынланыўы тәмийинленди.

Министрлер Кабинетиниң *737-санлы* қарары талабларынан келип шығып, *44* кәрхананың *325* дерегинен алынған *721* сынама үлгилерине исленген *2636* физико-химиялық анализлер жуўағында *18* кәрхананың *69* дерегинде *шығынды (тасланды)* муғдары белгиленген нормадан артық болғаны анықланды.

Бул кәрханалар қатарына, “Титан цемент”, “Қарақалпақцемент” ЖШЖ, “Трансйулқурилиш” кәрханасы, “Қарақалпақ-дән өнимлери” АЖ, Аvezматов Жумабай жеке фирмасы, “Тахиаташ дән өнимлери” АЖ. “Қоңырат сода заводы”, “Ёггар” АЖ киреди.

Жер үсти хэм жер асты суўларының патасланыў дәрежесин анықлаў бойынша өткерилген мониторинг жумыслары барысында

“Қоңырат сода заводы” ЖШЖ ақаба шығынды сууларында нитрит 1,2 есеге, аммоний ионы 1,6 есеге, хлорид 1,0 есеге, сульфат 2,8 есеге, “Ёггар” АЖ. БПК₅ 3,8 есеге, ХПК 1,2 есеге, нитрит ионы 3,5 есеге, хлорид 1,3 есеге, сульфат 2,4 есеге, “Қарақалпақ сув тәминаты” кәрханасының Тахиаташ районы бөлімінде хлорид 1,6 есеге артық болғаны анықланды хәм кәрхана басшыларына жол қойылған қәте-кемшиликлерди сапластырыу ушын көрсетпелер берилди қоршаған орталықты шығынды менен патаслағаны ушын 42 млн. 289 мың сум компенсация төлеми есапланды.

“Қарақалпақагрохимёхимоя” ХАЖ ниң Нөкис районында жайласқан минерал төгинлер склады ётырапынан алынған үлгилерге исленген анализ жуумағында топырақ курамында сульфат муғдары 1,3 есеге, Хожели районы складында 1,7 есеге, Қанлыкол районы складында сульфат 3,7 есеге, мыс 3,1 есеге, Шоманай районы складында сульфат 5,7 есеге артық болғаны анықланды.

Бүгинги күнде қатты турмыс шығындыларын жыйнау хәм утилизация кылыу, қайта ислеу менен байланыслы жұмысларды әмелге асыратуғын «Таза худуд» МУК хәм оның район (кала)лық филиаллары, сондай-ак «Руделл Рековери кластер кәрханасы хәмде б-альтернатив (жеке меншик) кәрханалар хәрекет етип келмекте.

Статистикалық мағлыұматқа қарағанда, аймағымызда 2021 жыл январь айынын 1- санесине 416 мөкан пуқаралар жыйынында (МПЖ) 1 млн. 923 мын халык жасайды, соннан 377 синде 953 мын 023 халыққа санитар тазалау хызметлери көрсетилип келмекте хәм бул көрсеткиш 91% курайды.

Сонын ишинде «Таза худуд» кәрханасы тәрeпинен 317 МПЖ жасаушы 717 мың 380 халыққа, Нөкис қаласында кластер хәм альтернатив кәрханалары тәрeпинен 60 МПЖ жасаушы 235 мың 643 халыққа санитар тазалау хызметлери көрсетилип келмекте.

Бюджет кәрханаларында 1539-дана контейнер хәм шығынды жыйнау кутылары орнатылды. Қоңырат районындағы «Қарақалпақстан», «Жаслық», «Қырқ-кыз» пуқаралар жыйынларында хәр бириниң майданы 0,5 га болған шығынды жыйнау полигонлары район хәкиминиң 325/3-санлы қарары менен «Таза худуд» кәрханасы есабына өткерилди. «Таза худуд» кәрханасы тәрeпинен турмыс шығындыларын жайластыратуғын 14 полигонның паспортлары қайта ислетилди.

Мағлыұмат ушын: шығындылар менен байланыслы жұмысларды алып баратугын 5-кәрхана хәм 9 шығынды қабыллыу шахабшалары тәрeпинен 7131 тонна шығындылар (полиэтилен, пластмаса, кагаз, текстиль, шийше, метал, техникалық май, резина, курылыс хәм басқа) қайта исленген.

Азия рауажланыу банки кредити есабынан «Таза худуд» кәрханасы ушын 18-дана арнаулы техника (мусоровоз), 360-дана контейнер, 1-дана экскаватор, 1-дана техник хызметин көрсетиуши сервис орайын шөлкемлестириу, Тахиаташ, Кегейли, Нөкис районларында 3 мәмлекетлик жеке шериклик жойбарын әмелге асырыу белгиленген.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң 2020-2023 жылларда Қарақалпақстан Республикасын комплексли социаллық-экономикалық раўажландырыў иләжлары ҳаққындағы 4889-санлы қарарында *Европа раўажсланыў банки* қатнасында қатты турмыс шығынды полигонларын рекультивациялаў хәм тазадан қурыў иләжын әмелге асырыў белгиленген.

Усы қарарға муўапық *Төрткул, Қоңырат, Қараөзек районы хәкимлериниң хәм Нөкис қаласы хәкиминиң* қарарлары менен қатты шығынды полигонларын қурыў ушын жер майданлары ажыратылды хәм экологиялық экспертизадан өткерилди.

Сондай-ақ, *Хожели, Амударья, Беруний, Элликала, Қанлыкөл, Мойнақ, Шымбай, Тахтакөпир* районларында шығындыларды қайта жүклеу станцияларын шөлкемлестириу иләжлары көрилмекте хәмде қоршаған орталыққа тәсирин баҳалау жойбарлары ислеп шығылмақта.

“Экологиялық экспертиза ҳаққында”ғы нызам талабларына муўапық, буйырпашылардан келип түскен 888 жойбар хәм жойбар алды хужжетлери экологиялық экспертизадан өткерилди, соннан 865 әмелге асырыў ушын унамлы жуўмақ хәмде 23 нызам талапларына толық жуўап бермегени ушын қайта ислеўге қайтарылды.

Атмосфера ҳаўасын қорғау бойынша Жол хәрекеті қәуипсизлиги басқармасы менен биргеликте өткерилген «Таза ҳаўа» иләжының *1-басқышында* көриктен өткерилген 6195 автотранспорттың 414 де шығындалар муғдары белгиленген нормадан артық болғаны анықланды хәм нормаға келтириў ушын көрсетпелер берилди.

Автотранспортлардан атмосфераға тасланаланатуғын зыянлы шығындылар муғдарын кемейтиў мақсетинде 6504 автотранспорт экологиялық жақтан таза газ жанылғысына өткерилиўи нәтижесинде, шығындылар муғдарын 960 тоннаға кемейтиўге ерисилди.

“*Жер асты байлықларынан пайдаланыў ҳаққында*”ғы нызамның орынланыўын тәмийинлеў мақсетинде өткерилген қадағалаў жұмыслары барысында *Қараөзек, Амударья, Беруний, Қоңырат районы* хәкимлериниң қарарлары менен 129 кәрханаға жер асты қазылма байлықларынан пайдаланыў ушын 145 карьерден пайдаланыу ушын жер майданы ажыратылды. Соннан 35 карьерден пайдаланыўшыға берилген экологиялық норматив хужжетлериниң хәрекет етиў мүддети питпеген, 97 карьерде экологиялық норматив хужжетлериниң мүддети питкенлигин есапка алып, кәрхана басшыларына “Экологиялық экспертиза ҳаққында”ғы нызам талапларына муўапық мүддети питкен норматив хужжетлерди қайта ислеў ямаса мүддетин создырыў туўралы хатлар шығарылды.

Гербиш ислеп шығарыўшы 51 кәрхананың хәрекеті бойынша өткерилген мониторинг жұмыслары барысында 43 кәрхананың ислеп турғаны, 6 кәрхананың хәрекеті уақтынша тоқтатылғаны хәмде 2 кәрхананың хәрекеті толық тоқтатылғаны анықланды.

Сондай-ақ, 49 исбилерменлик субъектине топырақ алыў ушын ажыратылған 30,2 гектар бузылған жерлерде техник рекультивация иләжлары исленгенлиги анықланды.

“Суу ҳам суудан пайдалыныу ҳаққында”гы нызам талапларының орынланыуын тәмийинлеу бойынша өткерилген үйрениулерде Шымбай районы аймағында жайласқан «*Orient Technology*» ЖШЖ канализация суу тазалаушы үскенесинде хром фильтр, насос, кум услағыш үскенелери алмастырылды, **70 дана** фильтр-пресса, **5 дана ультра** мембрана фильтр, **107 метр** канализация трубалары тазадан қурылып, канализация сууын тындырыушы бетон ямаларында коррозияға қарсы онлау жұмыслары алып барылды.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң **2021 жыл 3-февральдагы 6155-санлы** Пәрманы менен мәмлекетлик тоғай фондына кирмейтуғын қымбатбаха терек ҳам путалардың кесилиуиниң алдын алыу бойынша моратории мүддетин **2021 жыл 31 декабрьге** шекем создырылыуына байланыслы, **86** юридикалық шахслардан ҳам пукаралардан **369 857 түп** тереклерди кесиуге рухсат бериу тууралы билдирген мурожаатлары үйренилип шығылды, соннан **29** мурожаат бойынша кем әхмийетли **2 147 түп** тереклерди кесиуге рухсат берилди ҳамде **47** мурожаат бойынша **367 614 түп** тереклердиң кесилиуине рухсат берилмеуи нәтийжесинде *торангыл, қайрагач, тут, жийде* ҳам басқа путалар сақланып қалынды.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң **ПК-4247-санлы** қарары менен Қарақалпақстанда жаңадан майданы **2,3 млн. га** ибарат болған қорғалатуғын тәбийй аймақларды шөлкемлестириу арқалы, олардың майданын **3,0 млн.** гектарға жеткериу белгиленген.

Усы тапсырмаға мууапық, жаңадан майданы **1 млн. 447 мың га** болған “*Миллий табият багы*”, ҳамде майданы **280 мың 500 га** болған “*Судочье-Акпетки*” мәмлекетлик буйрытпаханасы шөлкемлестирилди.

Бул қорғалатуғын аймақларда Өзбекстан Республикасының “*Қызыл китабы*”на киритилген Қарақалпақстанда ушырайтуғын хайуанатлардың **84-түри**, өсимликлердиң **9-түри** көбейтириу иләжлары көриледи ҳамде жаңадан **65 жумыс орны** жаратылады.

Сонын менен бир қатар, жергиликли хәкимият органлары, Экология ҳам қоршаған орталықты қорғау мәмлекетлик комитети менен биргеликте жаңадан майданы **300 мың га.** болған “*Барсакелмес*” ҳамде майданы **250 мың га.** болған “*Возрождение аралы*” мәмлекетлик буйыртпа қорықханаларын шөлкемлестириу иләжлары көрилмекте.

Қомитет тәрәпинен исбилерменлик субъектлеринен түскен **45-муражаат** үйренилип шығылды ҳамде **2021 жылдың 1-мартына шекем** Арал тенизи жағалауында **2000 тонна** артемия цистасын жыйнау ушын рухсатнамалар берилиуи нәтийжесинде бюджетке **22 млрд.300 млн. сум** пул түсирилди.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң **2020 жыл 29-сентябрьдеги ПК-4845-санлы** қарарынан келип шығып, халыққа санитар тазалау хызметин көрсетиу бойынша “*Таза худуд*” тәрәпинен **139 832 м³**, кластер ҳам алтернатив кәрханалар тәрәпинен **33 943 м³** жәми **173 778 м³** қатты турмыс шығындылары жыйналып, арнаулы орынларға (*полигон*) жайластырылды.

«Таза худуд» кәрханасында *жәми 172 дана* арнаўлы техникалар болып, соннан *109 дана* шығынды тасыўшы техника, *17 дана* мультилифтли техника, *15 дана* самосвал, *14 дана* ассенизатор, *15 дана* бульдозер, *2 дана* жүклеўши трактор бар болып, *15 районлық* филиалларға бекитилген.

Республика комиссиясының *2021 жыл 28 апрельдеги 7-санлы* баяннамасы менен «Таза худуд» кәрханасына қосымша *9-дана* арнаўлы шығынды тасыўшы техника, *(5,2 млрд. сум)*, *1-дана* шығындыларды тығызлаўшы (компактор) трактор *(1,5 млрд. сум)*, *37-дана* шығындыларды жыйнаўшы контейнер *(137,3 млн. сум)* алыў ушын жәми *6,8 млрд. сум* қаратылды.

Усы баяннамаға тийкар, «Самавто заводы» ЖШЖ менен шәртнама тийкарында *9-дана* арнаўлы техника алыу ушын *5,2 млрд. сум* өткерилди.

Хорезм уалаятындағы «Uz XCMG» ЖШЖ қоспа кәрханасы менен шартнама тийкарында *1-дана* шығынды тығызлаўшы (компактор) алыў ушын *1,5 млрд. сум* өткерилди хәмде бүгинги күнге шекем *5-дана* шығынды *тасышы* техника алып келинди сондай-ақ, *7-дана* контейнер алыў ушын биржа саўдасына қойылды.

Экологиялық тәлим-тәрбия хәм кең жәмиетшилиқ пенен бирге ислесиў мақсетинде телевидениеде-*116*, радиода-*145* шығып сойлеўлер шөлкемлестирилди, газетада экологиялық мазмундағы *57-статья* жарияланды.

Экологиялық байрам сәнелери сыпатында қабыл етилген 22-март «Суў күни», 22-апрель «Жер күни», 5-июнь «Дунья жүзлик қоршаған орталықты қорғау күни»не арналған ушырасыўлар, семинарлар хәм конференциялар өткерилди.

Баслық

А. Сапаров